

Romano džaniben

časopis romistických studií | 24. ročník | 2/2017

Obsah

RECENZOVANÁ ČÁST

Zuzana Trachtová Někdy jsem rebelka, jindy slušná holka. Kulturní modely násilí z pohledu romských dívek	7
Pavel Kubaník „Nebijte se. Hádejte se.“ Socializace asertivity v Gavu	23
Sofiya Zahova Dětství v životopisných textech švédských Romů – tendence a proměny	45
Červenka Jan Prvky cizích pravopisů v pravopisu severocentrální romštiny – proměny v teorii a ediční praxi od počátku systematického pravopisu do přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století	71

NERECENZOVANÁ ČÁST

Elena Marušiaková, Veselin Popov Pamiatke Nikolaja Bessonova	101
Nikolaj Bessonov Domácí práce a povinnosti cikánských dětí v Sovětském svazu během kočovného období	107
Markéta Hajská Gagarin	131
Aljoša Nils-Erik Dimiter Taikon, Gunilla Lundgrenová Aljoša, syn romského vajdy	139
Stáňa Miková Šov berš Šest roků	156
RECENZE ANOTACE	163

Aljoša, syn romského vajdy

Vzpomínky Aljoši Taikona, které vyšly ve Švédsku v roce 1998 a v anglickém překladu o dva roky později, jsou v zahraničí poměrně známou knihou. Jelikož v biografii se Taikon vrací především do období svého dětství a mládí, rozhodli jsme se publikovat poměrně velkou část knihy jako doplněk k našemu „dětskému“ dvojčíslu.

V tomto čísle Džanibenu přinášíme 11 z celkem 19 kapitol útlé knížčky, které pro Romano džaniben ze švédského originálu přeložila Jana Holá. V anglickém vydání jsou vzpomínky doplněny dalšími příběhy, které vyprávěl Aljošův otec Johan Dimitrij Taikon – jeho vyprávění zaznamenávali lingvisté Olof Gjerdmán a Erik Ljungberg a z této spolupráce vzešla kniha The Language of the Swedish Coppersmith Gypsy Johan Dimitri Taikon (Řeč švédského cikánského měditepce Johana Dimitrije Taikona, 1963), obsahující popis Taikonova jazyka v podobě slovníku, gramatiky a souboru textů (viz anotace knihy v Romano džaniben 4/1994).

Prekračování hranic skupiny směrem k Neromům tak mělo v rodině tradici – Aljošův otec Johan (romským jménem Miloš) se vedle spolupráce na slovníku zasazoval za právo romských dětí na vzdělání, Aljošova sestrnice Katarina je dodnes ve Švédsku připomínanou bojovnicí za lidská práva (viz např. text Saši Uhlové v Deníku Referendum z r. 2016) a také autorkou knižní série o holčičce Katici (česky vyšel první díl v roce 1999), která vstoupila do kánonu dětské literatury ve Švédsku. Nedávno zesnulá Katarininina sestra Rosa byla uznávanou umělkou šperkařkou a rovněž aktivistkou (viz její profil v Romano džaniben 2001/1–2).

Tak jako Elena Lacková byla mezi Romy na Slovensku ve své době výjimečná svým vysokoškolským vzděláním a do určité míry tak vedle vloh k vypravěčství přinášela také specifický pohled člověka stojícího na pomezí romského a neromského světa, vymyká se obvyklostem prostředí, ve kterém vyrostl, také Aljoša Taikon – ať už tím, že již od dětství vyrůstal mimo genderové role, tak svým pozdějším zaměstnáním, které je vetknuto do názvu jeho knihy: From coppersmith to nurse, tedy „Z měditepce ošetřovatelem.“

Knihy vznikla obdobným způsobem jako u nás známější Lackové (auto)biografie – editací každotýdenních rozhovorů, které s Aljošou Taikonem vedla švédská spisovatelka Gunilla Lundgrenová během jednoho roku. Jak se můžete dočíst v článku Sofiye Zahove v tomto dvojčíslu, pro Gunillu Lundgrenovou se nejednalo o jedinou spolupráci podobného druhu (viz také text Gunilly Lundgrenové v Romano džaniben říj 2003 v sekci anotace). Do jisté míry svým stylem podnítila silný proud romské literatury ve Švédsku.

Taikonovy vzpomínky jsou do velké míry vzpomínkami na svět, který v podstatě zmizel paralelně s tím, jak pamětník dospíval. Kniha stojí na pomezí dvou světů

v několika rovinách. Taikon je zprostředkovatelem romského světa pro neromské publikum a zároveň je svědkem starých časů pro současné romské i neromské publikum. Již další generace romských dětí vyrůstaly ve Švédsku ve zcela jiných podmínkách, přičemž samotná rodina Taikonova se aktivně přičinila, aby podmínky života Romů a Neromů byly ve Švédsku vyrovnány. Především je ale Taikonovo vyprávění poutavým lidským příběhem.

Pavel Kubaník

Moje narození

Vyprávět o vlastním životě není lehké. Všechno si člověk pamatovat nechce, některé věci neví a jiné si zase chce nechat pro sebe.

Vím, kde jsem se narodil, ale nevím, ve kterém roce. Datum uvedené v mém pase jsou jen vymyšlená čísla. Všechno, co o svém narození vím, mi vyprávěli strýcové z tátovy strany.

Bylo to jednoho svatojánského večera v Norrlandu¹ před více než sedmdesáti lety. Moje maminka Volja seděla v pokladně našeho lunaparku. Před jejím stanem se vinula fronta zvědavých Švédů. Mezi borovicemi a smrky za stanem svítily pestrobarevné lampiony a hra na harmoniku se mísila s křikem a duněním, které sem doléhalo od kolotočů a střelnice. Za takového krásného večera bývala tržba zaručeně vysoká, komáři spali a Norrlandanům se chtělo tančit foxtrot.

Náhle se maminka zvedla a vykřikla tak, až z toho Norrlandané úplně zbledli. Nikdo ve frontě jejímu jazyku nerozuměl. Ale teta Olga okamžitě nechala kolotoč kolotočem a utíkala po silnici až do Nordmalingu. Tam našla porodní bábu, která se s ní vydala do našeho tábora.

Pár hodin nato jsem se za bílé noci ve stanu na fotbalovém hřišti v Ångermanlandu narodil já, Aljoša Nils-Erik Dimiter Taikon.

Byl jsem malý a neduživý. Maminka už přede mnou porodila devět dětí a o dvě z nich přišla. Možná bych nepřežil ani já. Ale v táboře byla jedna babka, o které se říkalo, že je čarodějnice. Ta mi šla za kmotru.

„Dej sem toho kluka!“ vyzvala maminku bába. „Koupím ho za pivo.“

Pak rozpustila olovo a nakapala mi je nad hlavou do misky s vodou. Tak zařídila, že jsem zůstal naživu.

Za pár týdnů jsem dostal i dva kmotry – byli to Švédové, jeden řezník a druhý hokynář v Nordmalingu. Tam mě taky dali v kostele pokřtít. Dostal jsem jméno Aljoša po synovi ruského cara. Nils-Erik bylo moje švédské jméno.

Tatínek s maminkou už měli šest synů. Jmenovali se Fardi, Muto, Vošo, Wilhelm, Josef a Folke.

¹ Nejsevernější ze tří historických regionů Švédska s nejmenším počtem obyvatelstva.

Když začali běhat, byli tátovi pořád v patách, naučili se cínovat, opravovat auta a drátovat hrnce a obsluhovali kolotoče a stánky v lunaparku. Ruce z toho měli hrubé a špinavé.

Já jsem chtěl radši chodit za maminkou, ruce jsem měl drobné a měkké. Nesnášel jsem začouzené hrnce a rezavá auta. Říkali, že jsem maminčin mazánek. Maminku to nejspíš těšilo. Než jsem přišel na svět já, přála si dcerku, holčičku, která by jí pomáhala s domácností. Teď měla chlapce, co se musel naučit podávat čaj a kartáčovat tatínkovy obleky.

Byl jsem ještě malý capart, ale už jsem uměl nahřát žehličku na kamnech a vyžehlit bratrům košile. Nosil jsem vodu, škrábal brambory, myl nádoby a zametal jsem ve stanu a v maringotkách. Ne že by mě to nebavilo, naopak se mi líbilo, když bylo všechno vypulírované a pěkné.

Po mně už maminka s tatínkem žádné další děti neměli, ale stejně jich pár přibýlo. Když maminčin bratr Vošo a jeho žena Lutka zemřeli v Gävle na cholera, jejich děti osiřely. Dva chlapce jsme si vzali k sobě, stali se z nich mí sourozenci a za bratrance jsem je už nepokládal. Takže pak u nás v rodině bylo osm dětí.

Někdy nás cestovalo společně až čtyřicet. Dědeček z otcovy strany byl nejstarší a já nejmladší. Projeli jsme celé Švédsko, z Trelleborgu na jihu až do Kiruny na severu, a táhli za sebou lunapark se všemi stany a maringotkami, auty, traktory a přívěsy. Jen dědeček jezdil na koňském povozem.

V zimě jsme se snažili najít nějaké tábořiště, kde by šlo postavit stany a přežít to nejchladnější období. Když se na jaře oteplilo, vyrazili jsme znovu na cestu. Zbytek roku jsme procestovali a na každém místě jsme se zdrželi nanejvýš čtrnáct dní.

Tatínek nebo někteří bratři obvykle vyrazili napřed, aby místo, kam jsme měli namířeno, prozkoumali. Museli zjistit, zda je vhodné, a promluvit si s majitelem pozemku.

Když jsme chtěli tábor postavit na pozemku nějakého sedláka, museli jsme se ho zeptat, pokud půda patřila obci, museli jsme vyhledat obecního strážníka. Bylo třeba předem probrat spoustu věcí: odkud se dá nosit voda, zda nehrozí nebezpečí požáru, kde se můžou dědečkovi koně napást a jak dlouho tam smíme zůstat. A kolik to bude stát.

Před takovou cestou jsem vždycky tatínkovi vykartáčoval černý oblek, boty a lesklý sametový klobouk borsalino.

Tatínek

Tatínek se po našem jmenoval Miloš. Švédsky ho pojmenovali Johan Dimitrij Taikon. Narodil se v Maďarsku a už jako malý chlapec se dostal do Ruska. Mluvil sedmi jazyky: samozřejmě naší řečí, romsky, a kromě toho i rusky, polsky, lotyšsky,

německy, finsky a švédsky. Dánsky a norský uměl taky, takže těch řečí bylo celkem devět. Procestoval se svou rodinou křížem krážem mnohé evropské země. Po roce 1918, když skončila první světová válka, jezdil hlavně po Švédsku.

Tátu všichni znali jako čestného a moudrého člověka. Vážili si ho jak Švédové, tak Romové. Švédům se často představoval jako „cikánský vajda Taikon“. Byl hlavou celé naší rodiny.

Tatínek byl úžasný vypravěč. Znal jistě tolik pohádek a příběhů, kolik má rok nocí.

Večer, když jsme lunapark zavřeli a Švédové odešli domů, jsme my děti běžely do lesa nasbírat šišky a větvičky na oheň. Jako by bylo zapotřebí rozdělat oheň, aby se mohlo začít vyprávět.

Tatínek při vyprávění živě gestikuloval. Jako děti jsme si myslely, že se to všechno doopravdy stalo, že on sám potkal muže, který se narodil z kobyly, a že toho faráře obral o peníze náš vlastní táta.

„Bylo to tak, a přece nebylo, ale kdyby se to nestalo, tak by se o tom nevyprávělo.“

Touhle větou tatínek každé vyprávění začínal.

Historiky strýčka Damose byly jiné. Vlastnil pár knih ruských pohádek a Bibli, ze které předčítal. Jeho historiky jsme milovali ještě víc než ty tatínkovy. Byly plné hádanek a přísloví.

„Proč má mít člověk peníze?“ zeptal se strýček Damos.

„Aby si koupil koně,“ hádal jsem.

Špatně.

„Aby si nechal vyrobit stříbrný opasek!“

Zase špatně.

Správná odpověď na tuhle hádanku zněla: člověk má mít peníze, aby si o něm nemysleli, že je chudý.

Tatínek neuměl číst. Všechny svoje příběhy měl uložené v hlavě. Pak listoval v paměti jako v knize, pohyboval se časem tam a zase zpátky. Nikdo o našem příbuzenstvu a putování našeho rodu nevěděl tolik co tatínek. Proto pro něj vždycky poslali, když se Romové hádali a chtěli se obrátit na náš soud, aby je rozsoudil.

Tatínka poslouchali všichni až na jednoho.

Na dědečka!

Dědeček a babička

Dědeček nosil černý oblek s velkými stříbrnými knoflíky. Měl sametový klobouk borsalino jako táta a pečlivě vyleštěné vysoké boty.

Někdy dědeček vytáhl svou vajdovskou hůl se stříbrným knoflíkem a na krk si pověsil řetěz, který vážil dvě a půl kila. Bydlel ve stanu, ale chudý rozhodně nebyl!

V nadité prkenici převázané provázkem měl ruské bankovky a zlaté ruble.

Ve stanu přechovával ruskou truhlu, v níž měl uložené zlaté prsteny, svůj opasek, řetěz a starožitné stříbrné poháry. Na truhle visel stříbrný zámek a klíč nosil dědeček v náprsní kapse.

Dědečkova ruská truhla byla naší bankou. Když nastaly zlé časy, zašel dědeček do zastavárny se stříbrným pohárem. Na něj si mohl vypůjčit peníze. Pak jsme museli zase pár stokorun vydělat, abychom pohár včas vyplatili. Jinak ho prodali.

Ach, přišli jsme o tolik krásných pohárů a šperků, které, protože jsme neměli peníze, nakonec roztavili!

Moje babička z otcovy strany se narodila v Maďarsku. Nikdy jsem ji nepoznal. Vypráví se, že měla zvláštní povahu. Když se jeden z jejích synů oženil se Švédkou z Göteborgu, babička se tak rozzlobila, že popadla poleno a udeřila se do hlavy tak silně, až z toho dostala krvácení do mozku a umřela.

Babička byla opravdová věštkyně. Viděla do budoucnosti a uměla vykládat i minulost. Dovedla způsobit, že hluboké studny vyschly, i zastavit splašené koně.

Nějaká selka jednou babičce odmítla dát vodu ze studny. Nechtěla, aby si Cikánka nabrala byt jen jedinou naběračku vody.

„Poslyš, selko,“ křikla na ni babička. „Myslíš, že když ti patří studna, patří ti i voda! Ale vodu nám daroval náš Pán. Toho budeš litovat!“

Druhý den studna na statku vyschla.

Naše maringotka

Dokud babička žila, přispívala na obživu tím, že věštila z karet, a dobrá kartářka se mezi našimi lidmi těšila velké úctě. Čím byla žena starší, tím víc mohla do všeho mluvit. I když poslední slovo v rodině míval vždycky muž. Starého, moudrého muže museli všichni poslouchat. Takový byl dědeček. Jeho slovu se nikdo neprotivil.

Když se tatínek chystal oženit mého nejstaršího bratra, dědeček ho poslal do Německa, aby do lunaparku koupil kolotoč. Příchod mladé snachy znamenal, že v rodině bude brzy třeba nasytit pár dalších krků, ale také že bude víc rukou na práci.

Tatínek se vrátil z cesty a dmul se pýchou. Myslel si, že udělal dobrý obchod. Podařilo se mu usmlouvat cenu, takže za dědečkovy peníze koupil nejen kolotoč, ale i flašinet a maringotku.

Dědeček zuřil! V našem táboře on jaktěživ žádnou maringotku nestrpí!

Maringotka byla z dubového dřeva namořeného na světle hnědou barvu, osm metrů dlouhá, a měla verandu. Hned za vchodem byla kuchyňka, za ní salon a úplně vzadu za dvojitými mahagonovými posuvnými dveřmi ložnice. Vešla se do ní jen velká postel.

Salon byl zařízený měkkými pohovkami potaženými červeným sametem a do dveří šatníku byla vsazena krásná broušená zrcadla. Na stropě byla řada okének z barevného skla, a když dovnitř svítilo slunce, vytvářely barvy na stěnách a zrcadlech salonu nejrůznější vzory.

Na dědečka to dojem neudělalo. Za nic na světě by svůj stan a koně nevyměnil za nějakou maringotku! To by se připravil o veškerou svobodu. Odmítal žít zavřený mezi čtyřmi stěnami a zrcadly, chtěl vyrazit na cestu, kdy se mu zamloulo, a rozhodně ne po železnici! Tak velkou maringotku totiž koně neutáhli a musela se dopravovat nákladním vlakem.

Ukázalo se ale, že maringotka byla dobrá koupě. Když na ni maminka pověsila ceduli, že uvnitř se věští z karet, hned se před ní vytvořila fronta. Švédové byli strašně zvědaví a nevěděli, jak by se jinak dostali dovnitř, aby si opravdovou cikánskou maringotku mohli prohlédnout. Teď měli možnost.

Jak já jsem tu maringotku velebil! Hlavně za zimních večerů, kdy jsem už nemusel mrznout ve stanu.

Maringotka taky přišla vhod, když jsme se stěhovali. Nás děti naložili všechny do maringotky a směli jsme sedět na červených sametových pohovkách a jet po kolejích. Vyhlíželi jsme ven okénky maringotky a někdy jsme elegantně zamávali, úplně jako nějaké královské výsosti.

Na konečné maringotku zase vyložili z vlaku a traktorem ji odtáhli do našeho nového tábořiště. Tam nás přivítali starší bratři a větší část rodiny. Ti přijeli auty a traktory o pár dní dřív.

Jako poslední dorazil dědeček. Někdy nás dohonil až za tři, čtyři nebo i za pět dní. O tom, jak dlouho mu cesta potrvá, rozhodovali koně, práce, počasí a jiné věci, které se nedaly předvídat.

Dědeček bydlel ve špičatém stanu ze dvou stanových celt, který podpíralo pět tyčí. Spal přímo na zemi, zabalený do peřiny. Když byla zima nebo mokro, pokryl zem ve stanu slámou a pravými koberci.

Dokud byla teta Olga svobodná, cestovala s dědečkem. Když dědeček přes den cínoval nádobí, věštila z karet budoucnost, a když večer stavěl stan, tak jim vařila večeři.

Na jejich káru se vešly stanové celt s tyčemi, peřiny, pár ranců s oblečením, hrnec s dědečkovým pracovním nářadím, Olžina truhla s nádobím a dědečkova se zlatými a stříbrnými poklady.

Vydali se dál, kdy se jim zachtělo, a měli s sebou všechno, co potřebovali.

Byli svobodní.

Měditepectví a cínování

Dědeček věděl, co znamená nesvoboda. Přežil rusko-japonskou válku roku 1905 i první světovou válku v letech 1914 až 1918. Utíkal přes Litvu, Lotyšsko, Estonsko a Finsko až do Švédska. Nechtěl zabíjet a bojovat v armádě nějaké cizí země, byl přece klempíř, ne voják!

Patřil ke Kalderašům, což byli Romové, kteří se věnovali měditepectví. Všichni z rodiny, jeho otec, dědeček a pradědeček, pracovali jako měditepci a cínovali nádobí, stejně jako můj otec i bratři.

Když jsme dorazili na nové místo, bratři okamžitě obešli domy v okolí našeho tábora, aby se zeptali na práci. Nemáte náhodou nějaké měděné hrnce, co potřebují pocínovat nebo opravit? Všechny oprýskané a rozbité nádoby si pak odnesli s sebou do tábora. Druhý den dostal sedlák či hospodyně své nádobí zpět opravené a nablýskané jako nové. Nezůstala na něm ani jediná vyboulenina a zelená měděnka po vyleštění zmizela.

Většinou vracely vypulírované měděné nádobí ženy nebo děti z rodiny. Někdy nám za ně zaplatili penězi, jindy jsme dostali vejce, slepici, pytel brambor či rozbitý hrnec. Ten jsme opravili a v další vesnici prodali.

Kuchyňské nádobí se tenkrát většinou vyrábělo z mědi. Časem se měď pokryje měděnkou, takže zezelená a je pro lidi a zvířata jedovatá. Proto se vnitřek měděných nádob pokrýval tenkou ochrannou vrstvou cínu. Cín se předtím zahříval, až se roztavil.

V nemocnicích, v kasárnách a v restauracích se jídlo připravovalo ve velkých měděných hrncích. Bylo třeba se o ně pečlivě starat, aby se lidé tím jídlem, které se v nich vařilo, neotrávil.

Na jatkách visely ze stropu poražené kusy dobytka na velkých měděných hácích a v pekárnách se také používalo nádobí z mědi. A co teprve v pivovarech! Tam měli velké měděné kádě, které pojmyly několik tisíc litrů piva. Jednou do roka se z nich všechno pivo vypustilo, aby se nádoby mohly vyčistit a uvnitř pocínovat. To pak poslali pro Cikána.

Táta většinou cínoval v pivovaru poblíž náměstí Odenplan ve Stockholmu. Do obrovských cisteren vedl tak úzký otvor, že jím dospělý chlap stěží prolezl.

Tatínek s sebou proto brával mé starší bratry, Voša a Wilhelma. Wilhelm byl nejmenší, a tak musel do cisterny vlézt jako první. Tatínek stál venku a držel žebřík a Wilhelm uvnitř čistil cisternu pískem a kyselinou solnou.

Pak přišlo na řadu cínování. Na to musel vlézt dovnitř Vošo. Měl s sebou letovací lampy, cín a hadry. Kluci pak museli pokrýt celý vnitřek obrovské cisterny roztaveným cínem.

Byla to těžká a nebezpečná práce. Cín se tavil přímo na místě pomocí letovací lampy a roztavený cín je velmi horký, víc než vařící voda. Někdy vystříkl, takže měli bratři na rukou ošklivé popáleniny.

Když byla práce hotová, vytáhl tatínek svou pracovní knížku. Šéf pivovaru do ní zapsal, jakou práci tatínek vykonal a kolik za ni dostane zapláceno. Za celodenní práci to bylo pětadvacet korun, což byl ve třicátých letech slušný výdělek.

O Vošovi a Wilhelmovi se do knížky nezapsalo ani slovo. Ale tatínek svoje syny pozval do kavárny a pracovní knížku potřeboval, aby přistě zase našel práci.

Já cínování nesnášel a nechtěl jsem mít se začouzenými hrnci nic společného. Jakmile bratři rozdělali oheň na cínování, běžel jsem se schovat do stanu.

Tatínek byl na nás děti přísný, ale ne zlý. Výprask jsme dostali jen zřídka a nikdo nás nesekýroval. Museli jsme poslouchat a plnit své domácí povinnosti, ale jinak jsme si užívali ohromné svobody. Tatínkovi dělalo největší starost, abychom se nedostali do špatné švédské společnosti a nenaučili se tam neposlušnosti a jiným nepravostem.

Lunapark

Když muži opravovali měděné nádobí a cínovali, ženy po okolí věštily z karet. Večer jsme společně provozovali lunapark.

„Peníze se k tobě samy nepřikutálejí,“ říkával táta. „Musíš si pro ně doběhnout.“

Táta začal provozovat lunapark, jakmile skončila první světová válka. Nejdřív si koupil střelnici, pak si opatřil kolo štěstí a další atrakce, třeba stojan s obrázky „Ukaž a vyhraž“, házení míčkem a kroužky na cíl, tahání za provázek, pětiörovou ruletu a kolotoče, i taneční parket.

K obsluze všech těch atrakcí bylo kromě dědečka s maminkou opravdu zapotřebí plno synů, strýčků, tetiček, bratranců, sestřenic a dalších pomocníků.

Část atrakcí do lunaparku jsme zakoupili v Německu. Další jsme si objednali ve Švédsku, ale většinu jsme si vyrobili sami.

Můj nejstarší bratr Fardi byl v Německu, kde se naučil obsluhovat kolo štěstí. Tam se hrávalo o velké peníze! Nejnižší sázka byla 25 öre a nejvyšší výhra deset korun. To byla tenkrát skoro polovina měsíčního platu čeledína na statku.

Házení míčkem spočívalo v tom, že jste se míčky snažili rozbít pyramidu prázdných plechovek od konzerv. Plechovky jsme kupovali v jedné továrně ve Skåne, kde vyráběli konzervy s hráškem. Do každé prázdné plechovky jsme vložili kámen, než jsme ji uzavřeli, jinak by se pyramida zbourala, už když se na ni člověk podíval. Navíc to díky kamenům pěkně chrastilo, když plechovky padaly.

Míčky jsme si šili sami. Nejprve jsme nastříhali trojúhelníky z květované látky. Pak jsme míčky ručně sešili a naplnili je pilinami a odstřížky.

Kdo míčkem srazil jenom jednu plechovku, vyhrál tužku nebo gumu. Kdo měl větší štěstí, vyhrál detektivku. Když se někomu podařilo rozmetat pyramidu celou, vyhrál sádrovou sošku nahé ženy s velkým poprsím. Po ní toužili všichni, aby si ji mohli pěkně vystavit na sekretáři.

Tahání za provázek bylo pro ženské a děti. Tam se daly vyhrát panenky. Házení kroužků se hodilo pro všechny, vyhrávali se medvídci a porcelánoví pejsci.

Někdy jsem musel obsluhovat pětiörovou ruletu. K tomu jsem potřeboval kostkovaný ubrus s čísly v jednotlivých políčkách a malý dřevěný žlábek. Jedna hra stále pět öre.

Každá vsazená pětiörová mince se kutálela dolů dřevěným žlábkem, a když dopadla doprostřed políčka s číslem tři, vyhráli jste trojnásobek, když dopadla na dvojku, vyhráli jste deset öre, a když na jedničku, tak jste dostali minci zpátky. Ale nejčastěji dopadla na čáru na kraji políčka, a to jste nevyhráli nic.

Pětiörová ruleta byla hrozně oblíbená. Ale mě to nebavilo. Za celý večer jsem měl prsty celé zelené, protože pětiörovky byly z mědi, pokryté příšerně silnou vrstvou měďenky.

Radši jsem stával pěkně upravený s koketním úsměvem u stánku s pohlednicemi, kde jste měli ukázat na tu správnou. Pohlednice s krásnými dámami byly připíchnuté sešívačkou na dřevotřískové desce. Za 50 öre jste mohli do těch dámiček štouchat dlouhým ukazovátkem. Na zadní straně pohlednice stálo, zda jste vyhráli nebo ne. Nejvyšší výhra byla sádrová postava egyptské královny Kleopatry. Ale tu někdo získal jen málokdy, protože chlapi ukazovali hlavně na spoře oblečené dámičky a ty většinou nevyhrávaly nic.

Výhry jsme nakupovali u italských obchodních cestujících, kteří jezdili autem a prodávali ozdobné předměty ve velkém. Když si tatínek zakoupil dvacet sádrových pejsků, třicet vlnadných dam a šest sošek Kleopatry, dostal to všechno za stovku.

Byl jsem opravdový elegán a promenoval se po lunaparku s bílým kapesníčkem v náprsní kapse.

„Nemoh by někdo tomuhle elegantnímu mladíkovi trochu pocuchat fasádu?“ dobírali si mě bratraci.

Měli vztek, že jsem směl sedávat vedle maminky v pokladně na polštáři, místo abych jim pomáhal s kolotoči.

K obsluze řetízkového kolotoče bylo zapotřebí alespoň šest silných chlapců. Museli běhat pořád dokola a strkat před sebou kříž z trámů umístěných dole pod kolotočem. Čím rychleji běželi, tím výš sedačky kolotoče létaly.

Před řetízkovým kolotočem se vždycky táhla fronta. V jedné byly děti, co se chtěly svézt, a v druhé ty, co chtěly tlačit. Když jste tlačili tři jízdy, mohli jste se svézt zdarma. Večer moji bratři poslali všechny ostatní švédské děti a mládež domů. V deset přišel obecní strážník, a kdyby v lunaparku ještě načapal nějaké cizí děti, dostal by táta pokutu.

Dalšímu kolotoči se říkalo Krinolína. Byl moc krásný. Vedle Krinolíny stál flašinet, co sám vyhrával „O sole mio“ a jiné italské milostné písně.

Ale nejoblíbenějším kolotočem zamilovaných párů byl Bělásek. Nad celým kolotočem se čas od času jako motýlí křídla roztáhla velikánská skládaná plachta.

Panečku, to byla romantika! Všechny páry na kolotoči čekaly jen na to, až zmizí pod plachtou a budou se moci políbit.

Jakmile slunce zapadlo, už jsem se těšil do maringotky. Báł jsem se tmy a strašidel. Ale jen málokdy jsme si šli lehnout před půlnocí, v tom se mezi dospělými a dětmi nedělal rozdíl. Všichni se uložili zároveň ve stanech a maringotkách.

Pacholci spali ve stanech, kde jsme měli na noc schované střelnice. Tam se natáhli rovně jako prkna v dřevěných přepravních bednách, dlouhých dva metry. Když jsme cestovali, měli jsme v těch bednách složené stany.

Pacholci byli Švédové, nezaměstnaní chlapi, dobrodruzi a vandráci, co se toulali po cestách krajem. Brali jakoukoli práci, jen když dostali jídlo a trochu peněz na kořalku. Nikdy nesměli k nám dovnitř do maringotky, protože měli vši, jak říkala maminka.

Než jsme si šli večer lehnout, pili jsme čaj. Maminka přitom počítala peníze v kase a vybírala mince a bankovky od těch, co obsluhovali kolotoče, střelnice a stánky. Kontrola nebyla nikdy moc pečlivá. Každý si tu a tam strčil pár korun do vlastní kapsy, říkalo se tomu „čištění“.

Jako nejmladší syn jsem spával v maringotce s maminkou a tatínkem. Moji svobodní bratři tam spali také, ale ti ženatí měli vlastní stany a domácnost.

Maminka ušila jakýsi vnitřní stan z tenkého hedvábí lemovaný bambulkami a pověsila ho nad svou a tatínkovou pelestí. Tak měli aspoň trochu soukromí.

Já sám jsem spal na zemi, zabalený do dvou květovaných dušen. Jednu jsem měl pod sebou a druhou na sobě. Duchny byly silné a měkké, naplněné tím nejjemnějším prachovým peřím.

Když se všichni v maringotce uložili k spánku, tatínek zhasl petrolejku, aby byla úplná tma. Předtím se pokřížoval před našimi ruskými ikonami a poprosil je: „Opatrujte malé děti.“

Pak už jsem se tmy bát nemusel.

Maminka

Když jsem se ráno probudil, ze všeho nejdřív jsem si vždycky natáhl kalhoty.

Dospívající romský kluk se nesměl nikdy před žádnou ženou ukázat ve spodkách, ani před vlastní mámou. Musel jsem si vzít na sebe i košili, než jsem vstal.

Když jsem se oblékl, složil jsem peřiny a uklidil je nahoru do rohu maringotky.

Maminka už byla tou dobou většinou na nohou a vařila čaj v samovaru na verandě.

I když jsem byl ještě malý capart, nikdy se přede mnou neukázala prostovlasá. Nepamatuju se, že bych kdy viděl maminku nebo švagrové bez šátku na hlavě. Když jsem některou z nich náhodou překvapil, jak se češe nebo si myje vlasy, hned zavelela: „Otoč se!“

A já si šel zahanbeně po svých. Vidět ženu prostovlasou bylo jako ji přistihnout nahou.

Před maringotkou měla maminka svoji ledničku – bednu, v níž uchovávala jídlo mezi bloky ledu.

„Umyl sis už ruce?“ zeptala se, když jsem přišel.

Nikdo se nesměl dotknout chleba špinavýma rukama.

Někteří Romové byli chudí, ale v naší rodině jsme měli vždycky jídla dost. Dokonce i za druhé světové války jsme obvykle snídali bílý chleba se soleným masem, šunkou a rajčaty. A na stole bylo máslo, žádný margarín. Cikán na jídle nešklolí!

Hlavní jídlo jsme měli až večer. To se táborem nesly libé vůně. Každá rodina si vařila vlastní večeři, ale od stanů a maringotek se ozývalo volání: „Jen račte dál a ochutnejte!“

My děti jsme pobíhaly kolem a ochutnávaly guláš u tetičky Olgy, slepičí polévku s knedlíčky u Belky a zelné závitky u Rozy. Večeřeli jsme tak na třech či čtyřech místech. Ve všech stanech se jídla vždycky navařilo víc, než stačilo pro jednu rodinu.

„Zavšivení pacholci“ museli večeřet sami u střelnice. Ale všichni dostali najíst dosyta. Když nějaké jídlo zbylo, tak jsme ho vyhodili, do druhého dne se nic neschovávalo. Báli jsme se špíny a nemoci.

Tanec

Jakmile jsem vyrostl z krátkých kalhot, bratři požadovali, abych hrál v našem orchestru v lunaparku. Josef hrál na harmoniku, Vošo na housle a Folke se naučil na bubny. Ve skupině chyběl basista.

Jak já tu basu nesnášel! Moje ruce nebyly stvořené pro tvrdé kovové struny. Na bříškách prstů se mi udělaly puchýře, které praskaly, až v nich svítilo živé maso.

„Na pódium mě už nikdo nikdy nedostane!“ stěžoval jsem si mamince s pláčem.

Maminka mi prsty zalepila náplastí, ale hrát jsem musel dál. Musel jsem se zocelit. Bylo důležité vypadat jako rozený hudebník a tvářit se vesele, i když vám bříška prstů krvácela.

Mě bavilo tancovat. Ano, tanec byl můj život! Vyrostl jsem na tanečním parketu v lunaparku a uměl jsem tančit ještě dřív, než jsem se naučil pořádně chodit.

Maminka, můj starší bratr Wilhelm a já jsme obvykle vystupovali společně. Naše představení zahájila maminka ruským tancem. Ten se naučila v Petrohradu a v Moskvě. Pak Wilhelm stepoval.

Po pár písničkách začalo být publikum netrpělivé a křičelo: „Chceme vidět toho malýho kluka! Sem s ním! Kluka! Kluka!!!“

Čekal jsem připravený v zákulisí, ale nesměl jsem vyjít na scénu, dokud Folke mohutně nezavířil na buben.

Bože, jak jsem ten okamžik miloval! Scéna, hudba, světla a publikum! Měl jsem na sobě červenou hedvábnou košili, široké černé kalhoty a ruské holínky na podpatku. Klidně bych protančil celou noc, hodiny plynuly tak rychle, jako mizel strach ze tmy.

Jednou večer, bylo to ve Skurupu, přišel na kontrolu obecní strážník.

„Okamžitě přestaňte tančit!“ nařídil. „Ten chlapec musí jít spát. Už je po desáté. Když neposlechnete, dostanete pokutu za dětskou práci!“

To byla mela! Publikum křičelo a maminka se taky dala do křiku.

„To nejde! Přišli jsme sem přece na toho *kluka*!“ volali diváci.

„Dětská práce!“ zlobila se maminka. „Aljošovi je už čtrnáct, má jen drobnou postavu.“

To se ví, že mi nebylo víc než deset, ale co na tom? Tanec jsem miloval, a kdo mohl prokázat, kolik mi je? Nakonec se s tím musel strážník smířit.

„Tak dobrá, pokračujte!“ zavolal hlasitě, aby ostatní překřičel. „Nechám toho kluka tančit. Snad to vadit nebude, stejně není Švéd.“

To jsme měli štěstí, jinak by se všichni diváci začali prát.

Věštění

Třebaže jsem se o své ruce tak bál, jednou v neděli jsem si při sekání dříví usekl půl palce. Ani ten kousek palce, o který jsem přišel, mě sice neuchránil hraní na basu v našem orchestru v lunaparku, ale aspoň jsem už nemusel pomáhat s cínováním. Místo toho jsem doprovázel maminku, když chodila věštit.

Maminka uměla věštit z dlaně, z karet i z kávové sedliny. Ráda mě brala s sebou, když chodila po cizích domech. Sama se nejspíš necítila bezpečně.

Lidé bývali většinou vlídní, ale občas někteří vypustili psa, jakmile spatřili ve dveřích Cikánku.

Někdy si paničky poslaly pro maminku, když měly kávový dýchánek. Toužily slyšet něco o lásce a romantice. Peníze a děti chtěly taky. Trochu vzrušení. A hodně štěstí.

Já sedával tiše na židli a čekal. Když to byli hodní lidé, občas mě pozvali na koláč.

Tolik se mi u Švédů líbilo! Viděl jsem, jak prostírají bílé ubrousky a kyticíkový kávový servis. Chtěl jsem to mít taky tak. Přál jsem si bydlet v domě a mít v truhlíku za oknem muškáty. Chtěl jsem mít koupelnu s tekoucí vodou a nemuset už mrznout na kost, když jsem ráno a večer konal potřebu v lese.

Za druhé světové války jsem celou zimu běhal za jednou rodinou v Kristianstadu tak často, že mě chtěli adoptovat. Žádné vlastní děti neměli a bylo

jim mě nejspíš líto, protože jsem ani nechodil do školy, ani nebydlel v pořádném domě. Hlavou té rodiny byl krejčí. Ušil mi kadetskou uniformu, dostal jsem ji k Vánocům.

Ale moji rodiče mě k nim samozřejmě neodložili! Jakmile sníl roztál, vyrazili jsme dál, i když jsem už tou dobou dostal i lakýrky a košili – z té nejjemnější bavlny – ušitou na míru.

Na švédské děti jsem hleděl závistivě. Žily v úplně jiném světě. Ale nemají život moc sešněrovaný? říkal jsem si. Nenudí se? V mém světě se tančilo a panovala tam svoboda. A moji starší bratři! To se ví, že si mě dobírali, ale zároveň mě milovali a rozmazlovali mě.

Můj starší bratr Josef chodil z nás dětí jako jediný do školy. Chtěl to tak sám a vůbec nechápu, jak ho to napadlo. Měl zkrátka na učení hlavu.

Josef se narodil se znamením vítěze na čele. To se u nás říká, když se dítě narodí se zbytkem plodového obalu na hlavičce. Maminka byla při jeho porodu hrozně vyčerpaná. Veškerá síla z ní vyprchala.

„Když budeš mít štěstí, zůstanu naživu,“ řekla chlapečkovi.

Přežila a z Josefa se stal její oblíbenec.

Josef byl stejný puntíkář jako já. Vždycky chodil pečlivě oblékaný, do školy i do orchestru v lunaparku. Když se na jeho bílé košili objevil jediný záhyb, musel jsem hned nahřát žehličku.

Jakmile jsme dorazili na nové místo, Josef se zašel zapsat do nejbližší školy. Určitě chodil nejméně do padesáti škol, doma si dělal úkoly a zároveň si psal deník. Bylo mu jedno, do které třídy ho ředitel školy umístil, jen když se mohl učit.

Panebože, jaký ten měl krásný rukopis! Když to tatínek zjistil, musel nám Josef dělat reklamní plakáty do lunaparku. Byla to opravdová umělecká díla.

Osobně jsem byl jen rád, že jsem do školy nemusel. Kdo by se postaral o moje miláčky, kdybych byl celý den pryč? O Petříka, co musel dostat zeli a mrkvičku. O Viru, co chtěla podrbat za ušima. O poštovní holuby, kachnu, kohouta, krocana a tři německé zakrslé slípky. Měl jsem svou vlastní malou zoo se zvířaty, která jsem dostal nebo za něco vyměnil se sedláky.

Petrík byl ten nejzvědavější králík na světě. Jakmile jsme přijeli do nové obce, vyčenichal si vždycky cestu až na náměstí a domů se nevrátil, dokud nebyl pořádně najedený. Nechápu, jak ten chudinka králíček dokázal na neznámém místě najít cestu tam a zpátky.

Petrík měl rád mírné a střízlivé lidi. Když ho někdo zlobil, jen zvednul nožičku a počural ho. Teta Olga si vzala pořádného svalovce. Byl to takový silák, že dokázal zuby zvedat židle. Mírný rozhodně nebyl. Ale na Petříka si nepřišel. Když na něj byl někdo zlý, zasáhl ho jeho zlatý pramínek přesně tam, kam měl!

Víra byla mazaná trpasličí pinčice. Celý den chodila všude za mnou. Byla tak rozmazlená, že jedla jen samé dobrůtky.

Krocán tak vybíravý nebyl. Když měl hlad, opřel mi hlavu o tvář a zakejhal.

Poštovní holubi si poletovali po táboře, jak se jim zachtělo. Večer stačilo, abych zvedl ruce k nebi, a okamžitě se mi na každou z nich jeden snesl a zavrkal.

Slepice byly německého původu a snášely drobná vejce, kulatá jako pingpongové míčky.

Kachna a kohout se nejdřív nemohli vystát. Ale když se blíže poznali, stali se z nich nejlepší přátelé. Kohout se o slepice vůbec nezajímal a místo toho si pyšně vykračoval kolem s kachnou.

Tolik jsem svoje zvířátka miloval! Když jsme se stěhovali, musela jet v nákladáku. Řídil tatínek a maminka seděla vedle něj vpředu v kabině. Jakmile tatínek nastartoval, nadzvedl jsem plachtu a honem naložil zvířata na korbu, jen tak halabala, protože to muselo jít rychle.

„Jen klid a nezlobte,“ poprosil jsem je. „Nesmíte vylézt, dokud tam nedojedeme.“

Někdy už sedělo na korbě ve tmě mezi kolotoči, stanovými celtami, tyčemi, cedulemi a stánky pár pacholků. Tak si zvířata a chlapi dělali cestou navzájem společnost, a to těm chlapům na čistotě rozhodně nepřidalo.

Druhá světová válka

Bylo mi asi jedenáct či dvanáct, když v roce 1939 vypukla druhá světová válka.

Lidé se báli, panovala krize a nic nebylo k dostání. Všechny švédské rodiny obdržely od státu lístky, aby si za ně mohly kupovat máslo, kávu, cukr a další potraviny.

Ale my, Cikáni, jsme neměli trvalé bydliště, ani jsme neznali datum svého narození, a tak jsme mohli lístky na příděl potravin získat jen stěží. Museli jsme o každý lístek pro své početné rodiny žebrot a prosit.

Jednou ve Stockholmu moji švagrovou okradli o těch pár lístků, které dostala v křesťanské charitě. Byla z toho úplně bez sebe, lehla si na ulici a dala se do křiku.

Vyvolalo to ohromný skandál. Zloděje nikdy nechytili, ale psali o tom v novinách a o té ubohé matce mluvili i v rádiu. Brzy nato nám štedří lidé z celého Švédska začali posílat lístky na jídlo. Prodavači v koloniálu měli pak oči navrch hlavy, když jsme si za ty lístky kupovali dobroty.

Nicméně celou tu krádež jsme si vymysleli. Takové věci se dělat musely, aby člověk přežil. Kdyby se to ale byl dozvěděl tatínek, tak by pěkně zuřil!

Za války bylo navíc těžké získat cín a měď pro naše tradiční řemeslo. Ani benzin se nedal volně kupovat. Naše vozy i kolotoče proto stály a pomalu rezavěly.

Počátkem čtyřicátých let byly tuhé zimy. Pořád chumelilo a v noci bývalo třicet stupňů pod nulou. Spousta tanečních parketů skončila rozštípaná v kamnech ve stanech.

Dědeček umřel, jeho ruská truhla s poklady už byla prázdná a peníze došly. V sousedních zemích zuřila válka a báli jsme se, že se rozšíří i do Švédska.

Na podzim 1942 jsme jeli vlakem z Gävle do Stockholmu, abychom tam strávili zimu. Lunapark jsme poslali nákladním vlakem do zimního skladu. Vlak ale táhla parní lokomotiva a jiskra z kotle, v němž se topilo dřívím, naše vagony zapálila. Lunapark shořel.

Ztratili jsme skoro všechno. Byla to tragédie.

Tenkrát na podzim jsme přišli i o maringotku. Tatínek pověřil jednoho chlapa, aby ji dopravil na překladiště v Gävle. Cestou tam se nějaký pán usadil na tažnou oj mezi vozem a maringotkou. Měl na sobě frak a jel na svatbu. Byl veselý a trochu se motal. A neštěstí bylo tady! Nastávající ženich spadnul a skončil pod koly maringotky, která ho rozdrtila. Poté už maminka maringotku zpátky nechtěla.

A na svoje zvířátka jsem nechtěl ani pomyslet. Ach, chudáci malí. Krocana, husu, kachnu a slepice snědli příbuzní. Poštovní holuby zabavila policie.

Dal jsem se do usedavého pláče, když jsem pochopil, že už je nikdy neuvidím.

„Přestaň fňukat, slečinko,“ hubovali mě bratři a stěžovali si mamince.

„Vychovala jsi z Aljoši, svého benjamínka, holku!“

Nový život ve Stockholmu

Ve Stockholmu jsme začali nový život. Už jsme neměli lunapark ani maringotku.

Nastěhovali jsme se do ošuntělého hotýlku pro námořníky na Starém Městě. Tatínek si tam pronajal čtyři pokoje, jeden za pět korun na noc. V největší místnosti bydlel tatínek s maminkou, Josef a já. Wilhelm s rodinou a Folke se ženou dostali každý vlastní pokoj. Ve čtvrtém bydlel Vošo se svou ženou Singoallou a šesti dětmi.

Námořníci se mi líbili. Byli to správní, přímí chlapi a vycházeli jsme spolu dobře. Až na ty vši. Vši! Námořníci zavlekli do hotelu vši i muňky. Co jsme měli dělat? Nic. Jen si zachovat odstup a držet si Švédy s jejich nečistotou pěkně od těla.

Já a moje švagrové jsme okupovali kuchyni. Nejprve jsme ji vydrhli mýdlem, nejen podlahu, ale i stěny a strop. Hotelových hrnců a jiného nádobí jsme se ani nedotkli a koupili jsme si nové.

Když byla kuchyně vypulírovaná, nesměli dovnitř vkročit ani námořníci, ani paní domácí.

„Zatracená práce,“ nadávala maminka, „všechno má své meze!“ Opatřili jsme si klíč a dveře do kuchyně zamkli.

Každý den jsem paní domácí pozval na jídlo, aby se sama držela od sporáku dál.

„Tak co, Nils-Eriku, co budete mít dneska k snědku?“ vyptávala se. „Už tvoje švagrové uvařily ten dobrý čaj s ovocem?“ Pak začala pokyvovat hlavou a žadonila: „Nemohla bych dostat aspoň štamprličku?“

„Jo, to by šlo,“ přitakal jsem. „Ale do kuchyně nesmíte vkročit, abyste ji nezašpinila.“

Když si chtěli námořníci dát vařit vodu na kafe, švagrové jim řekly: „Běžte se do pokoje zeptat našeho kluka, v kuchyni vládne on.“

Kdepak, za nic na světě! Měli by nám snad zaneřádit i kuchyň? Trousit po podlaze vši? Vzal jsem si od nich kávovou konvici a vodu jim ohřál.

„To je neuvěřitelné, jak jste vy Cikáni čistotní,“ divila se paní domácí. „To jsem netušila.“

„Tak teď to víte,“ odsekl jsem a otočil klíčem v zámku dveří do kuchyně.

Přišla zima a na Staré Město se snesla tma. Měsíční ani sluneční svit do úzkých uliček nepronikl. Rozsvítil jsem v našich hotelových pokojích všechny lampy. Ale i když jsme nechápali proč, většinou byla v pokoji za chvíli zas tma jako v pytli.

„Kdo to pořád vypíná světlo?“ chtěl vědět tatínek. „Že by vypadly pojistky? Běž se podívat, Aljošo!“

Ale pojistky byly v pořádku.

Když jsem v našem pokoji jednou zametal, všiml jsem si, jak se dovnitř pomalu pootevřenými dveřmi vkrádá ruka. Odhodil jsem smeták a pokřičoval se před ikonami.

„Pane Bože na nebi,“ modlil jsem se. „Smiluj se nade mnou!“

Jak jsem tam stál před obrazem našeho Pána, světlo zhaslo. Vtom mi něco vnuklo do hlavy nápad. Číhal jsem se smetákem v ruce. A když se přistě vsunula ruka dovnitř, vši silou jsem ji praštil.

Ten večer měla paní domácí ruku obvázanou a od té doby už jsme měli v pokoji světlo.

Když přišlo jaro, otevřel jsem hotelová okna dokořán. Chtěl jsem, aby dovnitř proudil čerstvý vzduch. Námořnický hotel byl starý a měl hluboké okenní výklenky, kde jsem mohl vysedávat a opalovat se.

Jednou mě někdo z ulice oslovil: „Nechceš, abych tě namaloval, mladíku?“ Zeptal se mě nějaký elegantní pán.

„A co vy jste zač?“ zeptal jsem se ho na oplátku.

„Jsem malíř,“ odpověděl. „Přiď ke mně domů a já namaluju tvůj obraz. Dostaneš za to zaplacené.“

O něčem takovém jsem v životě neslyšel, ale byl jsem zvědavý a ten pěkný pán se mi zamlouval. Choval se jako pravý gentleman.

Tak jsem se dostal mezi malíře a stával jsem modelem Isaacu Grünewaldovi i princí Evženovi.

Jednou mi Isaak Grünewald daroval kresbu. Ale připadalo mi, že mě nakreslil hrozně ošklivého, a tak jsem ji roztrhal. Mokrát jsem toho později litoval, když jsem pochopil, jaký je to výborný a slavný malíř.

Inspiroval jsem malíře a oni mě, syna pravého cikánského barona, malovali! Tenkrát byli cizinci ve Stockholmu vzácní, a proto po mně mnoho malířů chtělo, abych jim stál modelem, jak u nich doma, tak na Akademii výtvarných umění. Dobře jsem si tím vydělával.

Nebyla nouze ani o lidi, kteří chtěli, abych jim vyložil budoucnost. Obcházel jsem kavárny a restaurace ve Stockholmu.

„Dobrý den vespolek, jsem Cikán,“ povídám. „Nechcete si nechat věštit budoucnost? Ukažte mi dlaň a já vám z ní vyčtu váš osud. Za pouhé dvě koruny.“ (To téměř stačilo na lístek do kina, který stával dvě koruny dvacet.)

„No ne, to je úžasné!“ křičely servírky a prodavačky. „Pojď nám věštit budoucnost!“

Vyprávěl jsem jim o lásce, která je v životě čeká, a ony z toho byly celé bez sebe.

„Když mi dáte ještě pár drobáků, zajdu čarovat na hřbitov, abyste už neměly nikdy v životě starosti,“ sliboval jsem.

Věřily mi každické slovo. To se hřbitovem jsem si vymyslel, ale často jsem věstil čistou pravdu. Sám si nedokážu vysvětlit, jak jsem to dělal.

Přeložila Jana Holá